

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

I. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовao Комисију:

На седници од 19. априла 2017. године Комисију је именовало Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду.

2. Састав Комисије:

Ментор: др Бошко Сувајцић, редовни професор, Филолошки факултет, Универзитет у Београду.

Ужа научна област: Народна књижевност.

Датум избора у звање: 21. 01. 2015.

Др Валентина Питулић, редовни професор, Филозофски факултет, Приштина (Косовска Митровица).

Ужа научна област: Народна књижевност.

Датум избора у звање: 01. 04. 2013.

Др Данка Лајић Михајловић, виши научни сарадник, Музиколошки институт САНУ, Београд.

Ужа научна област: Етномузикологија.

Датум избора у звање: 25. 11. 2015.

Др Бранко Златковић, виши научни сарадник, Институт за књижевност и уметност, Београд.

Ужа научна област: Народна књижевност.

Датум избора у звање: 29. 03. 2017.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име, име једног родитеља, презиме	Љубо, Милош, Шкиљевић
Датум и место рођења	12. 12. 1981. Сарајево
Наслов магистарске тезе	<i>ПРИНЦИПЫ ПЕРЕХОДА С АККОРДЕОНА НА БАЯН</i>
Датум и место одбране маг. тезе	2005. Државна музичка академија „А. В. Нежданова“, Одеса, Украјина
Научна област из које је стечено академско звање магистра наука	Музикологија

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

„Севдалинка – историја биљежења и проучавања“

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ И ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација мр Љубе Шкиљевића обухвата 302 компјутерски штампане странице (фонт 12, проред 1.5), а подељена је на следећа поглавља: *Увод* (стр. 1–9); *Етимологија* (стр. 9–31); *Преглед културноисторијских прилика на простору Балкана* (стр. 31–77); *Историја биљежења и проучавања севдалинке* (стр. 77–189); *Севдах као централна културна идеја на просторима Босне и Херцеговине и Балкана* (189–228); *О*

музичком елементу севдалинке (228–266); Закључак (266–269); Хронолошки индекс: историја биљежења и проучавања севдалинке (269–272); Литература и извори (стр. 272–303).

Кандидат у уводу успоставља општи теоријски оквир, основна методолошка начела и мултидисциплинарни истраживачки принцип на којима темељи рукопис своје докторске дисертације. Мр Љубо Шкиљевић полази од претпоставке да је севдалинка полиморфни социокултурни феномен и жанровски хибрид који се не може посматрати искључиво ни као поетски текст нити као музичка форма. Ипак, темељно музичко образовање и фолклористичка утемељеност омогућавају мр Шкиљевићу да севдалинку посматра и из књижевноисторијске и из (етно)музиколошке перспективе. Кандидат посебно истиче у којој мери је сам појам севдалинке жанровски и поетички полиморфна категорија, те сматра да би га, уза сву могућу истраживачку опрезност, можда најпре требало посматрати као, врло широко схваћени, синкретични и синтетички *мелопоетски феномен*.

Истичући да о севдалинкама као мелопоетској форми у правом смислу речи можемо говорити тек од 19. века, Шкиљевић ипак, из дијахроне перспективе, прати варијантне кругове од најранијих познатих рукописних збирки српскохрватских народних песама, *Ерлангенског рукописа* из првих деценија 18. века, преко Вукових збирки, до данас. Посебно се, у том смислу, поетички усредсређује на лирске љубавне песме и романсе *Ерлангенског рукопис*, које обилују сензуалним елементима као и чулним и сугестивним описима љубавне чежње.

Како истиче кандидат, једно од најважнијих питања која се тичу жанровског профилисања севдалинке јесте њено (не)народно порекло. Севдалинка се само делимично уклапа у поетичке оквире усмене књижевности и културе, које карактерише постојање изграђене усмено-поетске граматике уз постојање варијаната и “естетику истоветности” на којој почива усмена култура и темељи се усмено знање.

Врло опрезно књижевноисторијско и поетичко одређивање севдалинке као прелазне форме, која се налази на средокраћи између усмене уметности речи и ауторске књижевности, активира питања усмене изворности и изворне аутентичности, те уплива ауторских интервенција и „лажне народне песме“.

У изради дисертације пошло се од хипотезе да је, и поред досадашњег врло опсежног и методолошки разноврсног изучавања севдалинке као усмене поетске врсте, реч о изразито хибридном жанру.

Друга важна претпоставка је да је севдалинку као облик усмене књижевности, гледано у целини, неопходно изучавати као мелопоетски феномен. Имајући у виду да се у изучавању овог феномена морају консултовати знања из више научних области и усмерења (народна књижевност, усмена култура, теорија књижевности, етнологија, историја музике, етномузикологија, лексикографија), сам приступ теми докторске дисертације морао је бити изразито мултидисциплинаран.

У поглављу у коме се расправља о питањима етимологије термина *севдах/севдалинка*, мр Љубо Шкиљевић консултује врло широке лексикографске изворе, међусобно их упоређује и сучељава изводећи закључке о могућим утицајима. Закључујући да је *саудаде* у Португалији оно што је на етнокултурном простору Босне и Херцеговине *севдах*, Шкиљевић врло разложно отвара дисертацију према новијим тумачењима, пре свега онима о шпанско-сефардским утицајима.

Када је реч о пореклу севдалинке, у опсежном хронолошком приказивању настанка, узрастања и ширења овог феномена, од 19. века па до данас, Шкиљевић закључује да се у литератури поларизују два основна схватања: да је севдалинка продукт утицаја исламске културе, односно да је израз аутохтоне културе народа Балкана. Погрешно је, међутим, сматра Шкиљевић, уско постављање севдалинке у било коју врсту оквира – етничког, верског, етнокултурног, националног, географског, менталитетског итд.

Рашчлањавање структуре севдалинке на три основне компоненте: аутор, текст/садржај и музика, које потиче од Герхарда Геземана, послужило је кандидату да се позабави сваким од ових поетичких премиса понаособ.

Из компаративне перспективе, када је реч о жанровским интерференцијама унутар система родова и врста усмене књижевности, али и преплитања елемената усмене и писане културе, севдалинка је, закључује кандидат, гранични феномен, на средокраћу између жанрова усмене и писане књижевности, и лирских и музичких светова.

У поглављу у коме разматра културноисторијске прилике на Балкану у светлу истраживања порекла и појаве севдалинке на овим просторима, аутор даје преглед помена и најстаријих записа усмене књижевности. Шкиљевић наглашава да геоморфолошки и

етнокултурни оквир севдалинке може да се означи најширим границама које маркирају јединствено језичко, историјско и фолклорно језгро Балкана.

Уз помене и записе народних песама и певача, различитих облика усмене културе и народног живота у прошлости, Шкиљевић педантно наводи и сведочанства која прате развој музичких инструмената на Балкану, од писаних извора из 10. и 11. века, који помињу харфу са 10 жица, гусле и неке дувачке инструменте, до појаве хармонике и значаја овог инструмента за конституисање мелодијског обрасца севдалинке.

Мр Љубо Шкиљевић заступа тезу да је севдалинка као мелопоетски феномен особена мешавина култура, обичаја, традиција, наслеђа и утицаја, својеврсна песничка спона између Оријента и Балкана. Посебно се истичу утицаји јеврејске заједнице, ромске популације, чешких музичара, као и појава првих образованих музичара на простору Босне и Херцеговине и Србије у 19. веку на настанак и обликовање овог комплексног песничког и музичког феномена.

Посебно убедљиво делује хипотеза о утицају миграција *сефардских* Јевреја са Пиринејског полуострва још у 16. веку на територију Балкана, и *ашкенаских* Јевреја по анексији Босне и Херцеговине. Тако долази до појаве *сефардске фадо* романсе, прожете неизмерним *саудадом* за остављеном домовином, извођене махом на жичаним инструментима у нешто затворенијим, скоро интимнијим круговима, која је несумњиво могла утицати на обликовање севдалинке као мелопоетске форме.

Средишње поглавље докторске дисертације мр Љубе Шкиљевића је *Историја биљежења и проучавања севдалинки*. Од првих облика усмене лирике који имају одређене елементе својствене севдалинкама (*Као севдалинка. Прва свједочанстава о усменој народној поезији, први трагови севдалинки*), кандидат врло опрезно приступа хронологији записа. Један могући приступ хронологији подразумевао би праћење имена јунака који се везују за овај тип певања у времену; други би пак подразумевао успостављање низова варијаната у временском низу, који би сведочили о усменој жанровској карактеризацији и природи ове врсте певања.

„Кретање“ једне песме кроз време, њен усмени живот и културноисторијска „судбина“ могу се пратити на основу проучавања њених варијанти. У периоду пре појаве популарних збирки севдалинки у 19. веку од посебног је значаја компаративно

упоређивање варијаната из збирке А. С. Јастребова, *Ерлангенског рукописа* и Вукове грађе са данашњим врло омиљеним севдалинкама.

Драгоцене су минијатуре у којима се, на основу архивске грађе и историјских записа, врши компаративно анализирање историјске подлоге, жанровска диференцијација усмених облика и издвајање релевантних поетичких одлика (балада о Морићима), у функцији осветљавања свих оних непоновљивих и драгоцених наноса који вековним наслојавањем опстају у структури конкретне варијанте, а сведоче о дубини усменог културноисторијског памћења.

Периодика 19. века (*Босанска вила, Бранково коло* и др.) доноси већи број записа песама са „севдалијском тематиком“, које су различито именоване: *сарајчице, српске народне умотворине, шехерли пјесме из Босне и Херцеговине, севдалије босанске, пјесме од севдаха/севдалинке, родољубиве севдалинке, српске севдалинке, дилберке, ашиклије* и др.

С обзиром на своје формално музичко образовање, мр Љубо Шкиљевић је посебно детаљно обрадио музичку компоненту севдалинке као мелопоетске форме током 19. и 20. века. Музика као интегрална компонента севдалинке омогућила је њен усмени и писани живот кроз векове, али и несмањену популарност у наше доба.

Феномен ауторства, када је реч о севдалинкама, једна је од најкомплекснијих тема. Граница између ауторске и усмене песме посебно је релативизирана крајем 19. вијека. Као посебна тема намеће се повратни утицај севдалинке на књижевно стваралаштво писаца из Босне и Херцеговине, Сафвет Бега Башагића, Шантића, Османа А. Ђикића, кога даље наслеђују Муса Ћазим Ћатим, Хамза Хумо и др.

У потпоглављу *Збирке севдалинки од краја 19. вијека до данас – биљежење и проучавање севдалинки* даје се попис најзначајнијих збирки севдалинки до данас, уз табеларни приказ и хронолошки индекс на крају рада. У мноштву збирки кандидат издваја збирке М. С. Поповића, Ј. Веселиновића (Матицки), М. Милановића, Х. Диздара, С. Ораховца, М. Маглајлића, В. Гунића, М. Жере, Е. Кујунџића, И. Машића, А. Тенића, И. Ловреновића, М. З. Хреновице, Х. Брашњића, З. Имамовића, И. Грубеша и др. Када је реч о рецепцији, међу књижевнотеоријским и музиколошким радовима издвајају се студије В. Милошевића, С. Ораховца, М. Ризвића, Х. Крњевић, М. Маглајлића, Е. Бајтала, Јеленке Пандуревић и др.

Како кандидат напомиње, прва збирка севдалинке коју је аутор тако насловио, јесте збирка *Српске севдалинке* Марка С. Поповића, објављена 1892. године. Друга збирка на коју се аутор посебно усредсређује јесте збирка Јанка Веселиновића *Севдалинке – Бисер пјесме за пјевање*, која садржи 85 песама.

У поглављу о севдању као централној културној идеји на просторима Босне и Херцеговине и Балкана, посебно се обраћа пажња на севдах као психолошко-емоционално стање које има различите облике и ступњеве градације. По врсти и интензитету, Миодраг Матицки разликује четири ступња градације љубавних осећања у *севдалинкама* (*рахатлук, дерт, севдах и карасевдах*). Значи, од задовољства и веселја којима се одређује рахатлук, до великог неизрецивог бола карасевдах. Мр Љубо Шкиљевић уочава постојање још два степена: *мерака*, после неутралног *рахатлука*, односно стање *ашиковања*, које долази после *севдисања* и означава почетак праве и истинске љубави којој је крајњи резултат у већини случајева брак.

Анализа лексике, стила, језика, композиције и преовлађујућих мотива у севдалинкама у функцији је илустровања ових преовлађујућих повишених психолошко-емоционалних стања, на одабраним примерима.

V. ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мр Љубе Шкиљевића *Севдалинка – историја биљежења и проучавања* представља скрупулозно урађену књижевноисторијску студију, засновану на интердисциплинарном приступу грађи и изворима, пре свега када је реч о повезивању фолклористичке и (етно)музиколошке перспективе.

Шкиљевић детаљно разматра етимологију и значење термина „севдалинка“, порекло и распрострањеност, етнокултурни ареал, жанровску специфику, изворе.

Већ систематским пописом првих записа, збирки и рецепције севдалинке рад представља својеврсни допринос фолклористици и науци о књижевности, првенствено усменој, иако је литерарна димензија текста у знатној мери потиснута у односу на њену музичку компоненту.

Кандидат је овим радом обогатио литературу о севдалинкама, посебно указујући на растегљивост жанровских ознака, немогућност етничког, верског, националног и било каквог другог затварања севдалинке у уске оквире градске песме са подручја Босне и Херцеговине.

Шкиљевић је прегледао разноврсну и богату грађу, од периодичних публикација из 19. века до интернет издања севдалинке на музичким носачима звука у 20. и 21. веку.

Рад садржи детаљан дијахронијски преглед бележења и изучавања севдалинке у Босни и Херцеговини у јужнословенском и балканском културолошком контексту.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Љубо М. Шкиљевић, „На трагу севдалинке: преглед периодике XIX вијека”, *Годишњак Катедре за српску књижевност са јужнословенским књижевностима*, година IX, Београд, 2014, стр. 257–273.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Кандидат је резултате свог истраживања предочио јасно и систематично. У методолошком приступу комбиновао је сазнања из различитих научних дисциплина, везаних за усмено стваралаштво и фолклор у ширем смислу.

И поред одређених мањкавости у филолошком погледу, рад мр Љубе Шкиљевића представља значајан подстицај за изучавање севдалинке као особеног мелопоетског феномена, на размеђи између усмене уметности речи, лирске ауторске песме, песме на народну и музичке композиције.

IX. ПРЕДЛОГ

С обзиром на то да рад мр Љубе Шкиљевића *Севдалинка – историја биљежења и проучавања* представља озбиљно истраживање врло комплексне теме, у правцу књижевноисторијског одређивања и жанровског прецизирања ове мелопоетске форме, уз отварање низа фундаменталних питања о односу усмене и писане књижевности, музичкој и поетској компоненти записа, феномену ауторства, животу усмене песме, и поред одређених недоречености у обради теме, препоручујемо Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати позитиван извештај Комисије о оцени докторске дисертације мр Љубе Шкиљевића и да кандидата позове на усмену одбрану.

Састав Комисије:

др Бошко Сувајцић, редовни професор, ментор

др Валентина Питулић, редовни професор

др Данка Лајић Михаиловић, виши научни сарадник

др Бранко Златковић, виши научни сарадник

У Београду 19. 05. 2017.